

Særskrivning og sammenskriving

Sammenskriving vil si at flerleddede uttrykk skrives som ett ord:

grillspyd (sammenskriving)

Særskrivning vil si at flerleddede uttrykk skrives i flere ord:

i dag (særskrivning)

En farsott

«Særskrivingsssyken» er en farsott som brer seg i skriftlig norsk. Den gir seg uttrykk i at sammensatte ord deles opp og skrives som to eller flere ord:

Holdnings skapende handlings planer*

Det korrekte hadde vært «Holdningsskapende handlingsplaner». For bevisste språkbrukere er feil som disse irriterende støy i den skriftlige kommunikasjonen. Noen lesere vil også dra publikasjonens seriøsitet i tvil. At en frisør tilbyr «dame klipp» og «herre klipp» får så være. Men direkte provoserende blir det når landets største lærerorganisasjon presenterer seg som «UTDANNINGS FORBUNDET». (Selv med versaler er særskrivning feil.)

Hvilke ord særskrives?

Undersøkelser viser at særskrivning av typen substantiv+substantiv dominerer – og det til tross for at reglene for substantiver er de enkleste. Substantiv+substantiv skal i regelen skrives som ett ord:

pilspisser
hodeplagg

Unntak er om det første substantivet er genitiv:

mors kjøttkaker
husets vin

Det finnes imidlertid mange sammensatte uttrykk av typen substantiv + substantiv som bindes sammen av en «s», men som likevel skrives sammen:

morspermisjon
fødselslege

S-en mellom de to leddene er imidlertid ingen genitivs-s, men et fugemorfem – en «skjøt» mellom de to leddene. Noen sammensatte ord skrives med fugemorfem,

* Eksempel fra eksamensbesvarelse ved en høyskole. Språknytt 4/2007 s. 23.

andre uten. På norsk benyttes følgende fugemorfemer:

s (dag+s+lys), **e** (jul+e+tre),
n (rose+n+kål), **er** (berlin+er+bolle),
ar (laug+ar+dag), **a** (voss+a+korv) og
me (lam+me+lår).

En svensk undersøkelse konkluderer med at noen tilfeller av særskrivning skyldes at fugemorfem-s forveksles med genitivs-s. Altså: Ikke ordmellomrom etter fugemorfemet.

Særskrivning / sammenskriving med forskjellig betydning

En utbredt, men feilaktig oppfatning er at særskrivning alltid er feil. Ofte er særskrivning det korrekte. Det gjelder bare å velge rett.

I blant kan feilaktig sammen- eller særskrivning føre til misforståelser:

Hun giftet seg med en skilt maler.

Hun giftet seg med en skiltmaler.

En skilt maler er ikke det samme som en skiltmaler – selv om en skiltmaler også kan være skilt. En **rådyr jakt** er ikke nødvendigvis **rådyrjakt**. Ekstra ille blir det når uttrykk som **pultost** og **lammelår** særskrives. Og et skilt med påskriften «**Røk fritt!**» kan gi utilsiktede virkninger.

Buksa var altfor stor | Alt for Norge

Hun satt inni stua | Hun kom inn i stua

De kom i følge | Ifølge tiltalen ...

I eksemplene over dreier det seg om faste uttrykk som får forskjellig betydning ved sammenskriving og særskrivning.

Det startet så godt, men det endte så ille. Hadde de ikke råd til mer enn en bindestreke? (Fra nettstedet «Orddelingsmafiaen».)

særskrivning

sær skrivning

Med rød strek under ordet «særskrivning» fremprovoserte Microsoft Word en særdeles «sær skrivning».

Finnes det regler?

Hvis du er i tvil og ikke har en ordbok for hånden, kan du prøve «trykktesten». Er det mulig å legge trykket på siste leddet i uttrykket, skal det skrives i to ord.

om bord (Trykk på siste ledd er mulig.)

omlyd (Trykk på siste ledd er ikke mulig.)

Hva skyldes særskrivingsssyken?

Særskrivingsssyken er ikke noe særnorsk problem. Også svensk, dansk og nederlandsk er hardt angrepet. Tysk i noe mindre grad. Dette er språk som har omtrent de samme reglene på området som norsk.

En utbredt oppfatning er at smitteeffekten fra engelsk er én årsak. På nederlandsk kalles derfor epidemien for «engelse ziekte» (engelsk syke).

Grafiske designere som ikke kan rettskrivningsreglene, eller gir blaffen i dem, er skyld i mange utbrudd av sykdommen.

Selv vil jeg legge stor vekt på udugelige stoveprogram som den verste sykdomsprederen.

Hvor finner jeg mer?

Som alltid anbefales Finn-Erik Vinjes Skriveregler / Skriveregler. Den har omfattende informasjon om særskrivning og sammenskriving. Ellers er «Orddelingsmafiaen» (<http://orddeling.wordpress.com/>) og «Astronomer mot orddeling» (<http://folk.uio.no/tfredvik/amo/>) nyttig og ikke minst underholdende lesning. (Selv om de med fordel kunne hett henholdsvis «Særskrivingsmafiaen» og «Astronomer mot særskrivning». Orddeling er strengt tatt noe annet.) Det finnes også søsterorganisasjoner i nabolandene: «Folkefronten af Intelligente Danskere til Udryddelse af Splittede Ord» og «Skrivihop nu».